

סנקציות האיחוד האירופי, כבוד האדם ופרשת Hüseyin Dođru: ניתוח משפטי (מורחב)

באיחוד האירופי בן זמננו, סנקציות ממוקדות הפכו לכלי מרכזי יותר ויותר של ממשל מונע. סנקציות אלה, שתוכננו להתמודד עם טרור, הפצת נשק, פעולות סייבר ואיומים היברידיים, הן מבחינה פורמלית מנהליות ומונעות ולא עונשיות. עם זאת, ההשפעות המעשיות שלהן עשויות להתקרב — ולעיתים אף לעלות — על אלה של עונשים פליליים.

פרשת Hüseyin Dođru, עיתונאי גרמני שלפי הדיווחים לא הצליח לתקופות ממושכות לגשת לכספים מספיקים כדי להבטיח מזון וצרכים בסיסיים למשפחתו בעקבות סימונו במסגרת משטר סנקציות של האיחוד האירופי, ממחישה מתח עמוק בתוך הסדר המשפטי האירופי. מחויבותו החוקתית של האיחוד לכבוד האדם, למידתיות ולהגנה שיפוטית יעילה קיימת לצד מנגנונים רגולטוריים שמסוגלים לייצר בידוד חברתי-כלכלי חמור.

II. ההיסטוריה וההקשר הרגולטורי של הפרשה

Hüseyin Dođru, עיתונאי המבוסס בברלין ממוצא טורקי-כורדי, ייסד את הפלטפורמה באנגלית **red.media**, הקשורה ל-AFA Medya. האתר התמקד, על פי הדיווחים, בפרספקטיבות אנטי-קולוניאליות ושמאלניות וסיפק סיקור נרחב של הפגנות פרו-פלסטיניות ושל הסכסוך בעזה, תוך ביקורת לעיתים קרובות על עמדות המדיניות הגרמניות והאירופיות.

ב-20 במאי 2025, מועצת האיחוד האירופי סימנה את Dođru ואת אתר המדיה שלו במסגרת משטר סנקציות העוסק באיומים היברידיים ובהתערעות. הרישום ציין מעורבות לכאורה בפעילויות של מניפולציית מידע הקשורות לאינטרסים אסטרטגיים רוסיים.

חשוב לציין:

- הסימון היה **מנהלי ולא פלילי**;
- לא קדם לו כתב אישום, הרשעה או דיון ראיות יריב.

ההשלכות כללו:

- הקפאת נכסים מקיפה;
- הגבלות נסיעה ומסירת מסמכים;
- איסור על מתן משאבים כלכליים;
- השפעות עקיפות על גישה פיננסית של בני משפחה.

בקשות לבחינה מחדש נדחו בספטמבר 2025. הליכי ביטול עדיין תלויים ועומדים בבית הדין לצדק של האיחוד האירופי. התדיינות מקומיות התעצמו בעקבות סירוב הבנקים לשחרר כספים שאושרו כקצבות מחיה, שהגיעו לשיא בדחיית סעד חירום על ידי בית המשפט המחוזי בפרנקפורט במרץ 2026.

III. האופי המשפטי של סנקציות ממוקדות של האיחוד האירופי: אמצעים מונעים עם השפעות כמעט-עונשיות

סנקציות ממוקדות של האיחוד האירופי תופסות עמדה דוקטרינרית דו-משמעית.

מבחינה פורמלית, הן:

- אמצעים מנהליים מונעים
- שמטרתם לשבש רשתות ופעולות השפעה
- מוצדקות על ידי סמכויות יחסי חוץ וביטחון.

מבחינה מהותית, עם זאת, הן עשויות לייצר:

- הדרה פיננסית ארוכת טווח;
- סטיגמה מוניטין;
- הגבלות על ניידות ופעילות מקצועית;
- תלות בשיקול דעת מנהלי עבור משאבי הישרדות.

טבע כפול זה הוכר בפסיקה פורצת דרך של בית הדין לצדק של האיחוד האירופי, במיוחד ב-*Kadi v Council*, שקבע כי גם סנקציות המונעות משיקולי ביטחון כפופות לביקורת מלאה ביחס למידתיות ועמידה בזכויות יסוד.

האופי המונע של הסנקציות אינו מבטל את יכולתן להתערב לעומק ב:

- זכויות קניין,
- חיים פרטיים וחיי משפחה,
- חופש הביטוי,
- ערבויות קיום מינימלי.

לפיכך, האתגר הדוקטרינרי טמון בהבטחה שהרציונליות המונעת לא ת *3at* זהיר על אחריות חוקתית.

IV. עליונות המשפט האירופי ותפקיד בתי המשפט הלאומיים

נימוקי בית המשפט בפרנקפורט נראים משקפים פרשנות מצמצמת של עליונות המשפט האירופי הנובעת ממקרים כמו *Costa v ENEL* ו-*Simmenthal*. החלטות אלה אכן קובעות כי המשפט הלאומי חייב לפנות בפני אמצעים אירופיים ישימים ישירות.

עם זאת, העליונות פועלת בתוך מערכת אקולוגית חוקתית הכוללת ערבויות זכויות יסוד המוטמעות במשפט האירופי עצמו.

בתי משפט לאומיים שומרים על מספר חובות:

1. פרשנות תואמת זכויות הם חייבים לפרש תקנות סנקציות — כולל סייגים הומניטריים — לאור אמנת האיחוד האירופי.

2. בדיקת מידתיות של אמצעי יישום נוהלי בנקאות והחלטות אכיפה מנהליות נותרות ניתנות לביקורת.

3. **מנגנון הפנייה מקדימה** כאשר הפרשנות או התוקף אינם ודאיים, בתי המשפט חייבים לפנות לבית הדין לצדק של האיחוד האירופי במקום להתייחס לסנקציות כמוחלטות נורמטיבית.

הסוגיה המרכזית היא אפוא לא סכסוך בינארי בין עליונות לכבוד, אלא **היקף השוליים הפרשניים בתוך המשפט האירופי עצמו**.

V. סייגים הומניטריים ומבחן המידתיות

משטרי סנקציות של האיחוד האירופי כוללים בדרך כלל סייגים המאפשרים גישה לכספים הנחוצים עבור:

- מזון,
- שכר דירה,
- טיפול רפואי,
- הוצאות משפטיות.

היעילות של הגנות אלה חייבת להיבחן באמצעות מסגרת המידתיות הקלאסית של האיחוד האירופי.

1. מטרה לגיטימית

התמודדות עם איומים היברידיים ומניפולציית מידע מהווה מטרה מוכרת של פעולה חיצונית של האיחוד.

2. התאמה

הגבלות פיננסיות עשויות באופן סביר להפחית יכולת למימון פעילויות מתערערות.

3. הכרחיות

שאלה קריטית מתעוררת:

האם הדרה בנקאית מקיפה הכרחית כאשר הרשויות אישרו קצבות מחיה?

אם קיימות חלופות פחות מגבילות — כגון חשבונות מפוקחים או מנגנוני חלוקה בפיקוח — ייתכן שההכרחיות לא מתקיימת.

4. מידתיות במובן הצר

כאשר האכיפה מסכנת להטיל אדם וילדים תלויים במצוקה, האיזון בין מטרות ביטחון לכבוד האדם הופך חריף מבחינה חוקתית.

כשל בהפעלת סייגים הומניטריים עשוי אפוא להפוך סנקציות ממוקדות פורמלית ל**כלים דה-פקטו של הדרה חברתית-כלכלית**.

VI. ערבויות חוקתיות גרמניות ופסיקה על קיום מינימלי

חוק היסוד הגרמני מעגן:

- קדושת כבוד האדם (סעיף 1 GG),
- חירות כללית (סעיף 2 GG),
- הגנת קניין (סעיף 14 GG),

- עקרון המדינה החברתית (סעיף 20 GG).

הפסיקה החוקתית הגרמנית מכירה בחובת המדינה להבטיח תנאים לקיום מינימלי מכובד.

למרות שהסנקציות נובעות ממשפט אירופי, יישומן על ידי רשויות לאומיות ומוסדות פיננסיים חייב להישאר תואם לסטנדרטים חוקתיים אלה. כאשר נוהלי אכיפה מסכנים שלילת סחורות חיוניות ממושכת, עשויות להתעורר שאלות של מידתיות חוקתית ואחריות מדינתית עקיפה.

VII. אמנת האיחוד האירופי והתחייבויות לפי האמנה האירופית

אמנת האיחוד האירופי מבטיחה:

- כבוד,
- חיי משפחה,
- חופש ביטוי,
- קניין,
- סעד שיפוטי יעיל.

הגנות מקבילות קיימות תחת האמנה האירופית לזכויות אדם, כפי שהיא מתפרשת על ידי בית הדין האירופי לזכויות אדם.

פסיקת האמנה הכירה יותר ויותר בחובות חיוניות המחייבות מדינות למנוע מצבי מחסור חומרי חמור כאשר מצבים כאלה ניתנים לייחוס לפעולה מדינתית או למסגרות רגולטוריות.

לפיכך, הסוגיה אינה רק האם הסנקציות חוקיות בעקרון, אלא האם יישומן המעשי מכבד ספיים הומניטריים מינימליים.

VIII. השפעות נלוות והרתעת סולידריות אזרחית

אחד ההיבטים הייחודיים ביותר של פרשת Doğru נוגע לסיכון המשפטי העומד בפני צדדים שלישיים המספקים סיוע הומניטרי.

על פי חוק יישום הסנקציות הגרמני, מתן תמיכה חומרית לאנשים רשומים עשוי להוות עבירה פלילית. סיכון זה עשוי להתרחב ל:

- רכישת מצרכים,
- אספקה לתינוקות,
- סיוע בדיוור.

גם בהיעדר העמדה לדין פעילה, הסביבה הרגולטורית עשויה לייצר אפקט מצנן על רשתות סולידריות לא פורמליות.

מנקודת מבט של זכויות אדם, סנקציות יכולות אפוא לשנות את נופ הסיכון המשפטי של החברה האזרחית, ולהרחיב את ההרתעה מעבר לאדם הרשום.

תופעה זו ניתנת לתיאור כ:

השפעה נלווית על זכויות יסוד — כאשר אמצעים מונעים מגבילים בעקיפין את מימוש הסולידריות, ההתאגדות והפעולה ההומניטרית.

השפעות כאלה מעלות שאלות מורכבות בנוגע למידתיות וללגיטימיות דמוקרטית.

IX. הגנה ביניים ואפשרות של צעדים לפי כלל 39

כלל 39 של תקנון בית הדין מאפשר לבית הדין האירופי לזכויות אדם לציין צעדים ביניים כאשר קיים סיכון מיידי לנזק בלתי הפיך.

למרות שיישום מסורתי היה בהליכי גירוש או מקרי רפואה דחופים, פסיקה מתפתחת מצביעה על כך שמחסור הומניטרי חמור הקשור לפעולה מדינתית עשוי גם הוא להגיע לסף הנדרש.

עם זאת, בית הדין מחיל סטנדרט גבוה של דחיפות ובהירות ראיות. בקשות מוצלחות ידרשו ככל הנראה:

- תיעוד מפורט של המחסור,
- הוכחת חוסר יעילות של סעדים מקומיים,
- הדגמת סיכון לילדים תלויים.

סעד ביניים עשוי לדרוש מהרשויות הלאומיות להבטיח גישה יעילה לכספי מחיה שאושרו עד להכרעה סופית.

X. הומניטריות חיצונית ואמינות פנימית של כוח נורמטיבי של האיחוד האירופי

האיחוד האירופי מציג את עצמו בעולם כשחקן הומניטרי מוביל, המממן תגובות לרעב, עקירה וסכסוך מזוין. מעורבות הומניטרית חיצונית זו מהווה חלק מזהותו של האיחוד ככוח נורמטיבי.

עם זאת, מקרים שבהם אנשים מסומנים ומשפחותיהם מתמודדים עם מחסור פיננסי ממושך בתוך שטח האיחוד עשויים לייצר תפיסה של חוסר עקביות.

סעיף 7 TFEU מחייב עקביות בין מדיניות האיחוד. אם קיימות הגנות הומניטריות בחקיקת הסנקציות אך הן נכשלות בפועל, מתעוררות שאלות בנוגע ל:

- ציפיות לגיטימיות,
- מידתיות,
- אמינות מערכתית של התחייבויות לזכויות יסוד.

הפרדוקס אינו רטורי בלבד. הוא נוגע לקיימות הפנימית של הלגיטימיות של האיחוד האירופי.

סדר משפטי שמדגיש כבוד כלפי חוץ חייב להדגים יכולת מבצעית למנוע מצבי חירום הומניטריים בתוך תחום שיפוטו שלו.

XI. ציות בנקאי, אכיפת יתר ואחריות פוטנציאלית

מוסדות פיננסיים פועלים תחת תמריצים חזקים להימנע מהפרות סנקציות, שעשויות להביא לקנסות גולטוריים חמורים. סביבה זו מעודדת ציות יתר, כולל סירוב גורף לעבד עסקאות שאושרו.

האם עשויה להתעורר אחריות תלויה ב:

- בהירות האישור המנהלי,

- סטנדרטים של רשלנות לפי דיני נזיקין לאומיים,
- קשר סיבתי בין הסירוב לנזק מוכח.

למרות שחבות משפטית של בנקים נותרת מורכבת, בתי משפט עשויים לבחון יותר ויותר האם **נוהלי הימנעות מסיכון פוגעים ביעילות הסייגים ההומניטריים**.

XII. סיכויים לתיקון שיפוטי

נותרו מספר מסלולים לתיקון משפטי:

- ערעור בתוך בתי המשפט הגרמניים;
- תלונה חוקתית בפני בית המשפט החוקתי הפדרלי;
- הליכי ביטול בבית הדין לצדק של האיחוד האירופי;
- בקשה פוטנציאלית לבית הדין האירופי לזכויות אדם.

אם ייקבעו הפרות, סעדים עשויים לכלול:

- פיצויים לפי דוקטרינות אחריות מדינה,
- ביטול הרישום,
- ערבויות הומניטריות ביניים,
- פיצויים לפי סעיף 41 לאמנה האירופית.

הבהרה שיפוטית עשויה גם לעצב עיצוב סנקציות עתידי על ידי הגדרת **סטנדרטים מבצעיים מינימליים להגנות הומניטריות**.

XIII. מסקנה: ממשל ביטחוני ועליונות כבוד האדם

פרשת Dođru מאירה מתח מבני בתוך ממשל אירופי מודרני. משטרי סנקציות מונעים מבקשים להגן על מערכות דמוקרטיות מפני התערעות סמויה. אולם כאשר הם מיושמים באופן נוקשה או ללא הקלה הומניטרית יעילה, הם עשויים לייצר תנאים המתקרבים למחסור מסכן חיים.

האתגר העומד בפני בתי המשפט האירופיים הוא אפוא לא לפרק את מדיניות הסנקציות, אלא **לנסח גבולות עקרוניים המבטיחים שמדדי ביטחון מונעים יישארו מעוגנים בהומניזם חוקתי**.

בסופו של דבר, אמינותו של הסדר המשפטי האירופי תלויה ביכולתו ליישב חוסן אסטרטגי עם ההבטחה היסודית ש**כבוד האדם אינו מותנה — אפילו בתקופות של עימות גיאופוליטי** ✨⚖️